

и срѣдновѣковни държави, които не били организирани, както днешнитѣ, имало и такива граждани, които не били записани въ държавнитѣ списъци, не плащали данъци и не изпълнявали никакви повиности. Дали тѣ имали затвърдено мѣстожителство и притежавали движими имоти или били катунари, положително не е извѣстно; но, възможно е, второто прѣдположение да е по-вѣроятно, та затова държавнитѣ власти не могли да водятъ за тѣхъ точни списъци. Въ срѣднитѣ вѣкове една частъ отъ южнитѣ словѣни живѣли въ свободни общини и села и нѣмали господари, както населеницитѣ. Византийскитѣ императори Романъ Лакапенъ, Константинъ Порфирогенитъ и Василий II съ поменатитѣ хрисовули защищавали свободнитѣ и самостоятелни общини отъ посегателството на боляритѣ, защото тѣ съ плащане държавни данъци и служене въ войската били най-важниятъ елементъ за поддържане държавата. Голѣма частъ отъ селата, които южнословѣнскитѣ и византийскитѣ владѣтели отстъпвали на боляритѣ въ прония и подарявали на манастиритѣ и църквитѣ, прѣди това били свободни. Но често се случвало една частъ отъ жителитѣ на нѣкое село да сж свободни селяни, а друга частъ да сж църковни или прониарски люде. Въ шестътѣ струмски села, за които се говори въ Хилендарския практикъ, живѣли съвмѣстно и тритѣ класи: свободни, църковни и прониарски люде¹⁰⁹. Въ Душановия законикъ дѣйствиелно нѣма ясни и положителни извѣстия за свободнитѣ люде; обаче отъ законопостановленията за неприкосновеността на частната собственост¹¹⁰, за собственицитѣ попове, за които се постановява да притежаватъ своитѣ

¹⁰⁹ Miclosich Er. Müller Jos. Acla et diplomata, III, 174—176, 225—227.

¹¹⁰ Стојановић Љ. Споменик, III, 40—46.